

Enligt sändlista

Bildande av naturreservatet Gripsholms Hjorthage, Strängnäs kommun

Länsstyrelsens beslut

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken och nedan angivna reservatsföreskrifter samt bilagd skötselplan, förklarar länsstyrelsen det område som avgränsas av innerkanten av den heldragna linjen som markerats på bifogade beslutskarta (bilaga 1) som naturreservat.

Översiktskarta

Beskrivning av naturreservatet och skälen för beslutet

Reservatet är beläget på norra sidan av Marielundsfjärden, ca 400 meter väster om Gripsholms slott. Reservatsområdet ligger helt inom ett inhägnat område, Gripsholms hjorthägn.

Hjorthägnen utgörs av parkliknande hagmark som tillhör Gripsholms slottsområde och ingår i Hans Majestät Konungens dispositionsrätt. Huvuddelen av hjorthägnen ingår i reservatet, bortsett från åkermarken och området i anslutning till byggnaderna i den norra delen av området samt ett mindre område kring en mindre byggnad med tillhörande uthus i sydväst.

Området är relativt kuperat bl.a. genom två höjdryggar belägna i den nordöstra, respektive den sydvästra delen av reservatet. Den nordöstra höjdryggen är huvudsakligen bevuxen med ek bortsett från ett mindre talldominerat område på krönet där berget går i dagen. Den andra höjdryggen är i slutningen mot sydväst, bevuxen med gammal grov tallskog, medan den del som vätter åt nordost bitvis utgörs av kala tidigare barrskogsbevuxna partier. Mellan dessa höjdryggar är terrängen tämligen flack. Inom detta område ligger en stor öppen yta som tidigare använts som fruktodling.

En stor del av reservatet, ca 34 ha, utgörs av ekhagar. Det är dessa ekhagmarker och dess långa kontinuitet som fodermark och hjortbete som är grunden för de höga natur- och kulturvärdena i området. Åldern på träden inom dessa hagar är omkring 200 år men det finns ekar som är betydligt äldre än så.

Många av ekarna är grova och en del av dem är döda. Relativt många ännu levande ekar har dock ett stort inslag av döda eller döende grenar i kronan. Förutom gammal ek förekommer även gamla och grova lindar i området varav flera har spår av hamling. I vissa av dessa gamla lövträd har man påträffat läderbaggen (*Osmoderma eremita*), en hotad (kategori VU, sårbar) och rödlistad art enligt Artdatabankens "Rödlistade arter i Sverige 2000. Det är framförallt förekomsten av denna art som är skälet till att området föreslås avsättas som naturreservat. Läderbaggen är dessutom en utomordentlig indikator på miljöer där många andra hotade och specialiserade arter återfinns. Som man har kunnat förvänta sig har ytterligare ett antal rödlistade värmekrävande skalbaggsarter påträffats på de äldre solexponerade ekarna. På grund av den stora andelen grova lövträd är även livsbetingelserna för epifytiska lavar goda. Ett stort antal rödlistade lavar samt signalarter enligt Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering har också noterats inom området.

Förutom de biologiska och kulturhistoriska värdena har området stor betydelse som promenad- och strövområde för Mariefredsbor och turister. Inom området finns fortfarande spår av den promenadpark (engelsk-romantiska park) som anordnades under kung Karl XV:s tid. Slingrande gångvägar ledde besökaren genom området till platser som Arkadien, Calles grotta och Utsikten. Vid utsikten, på den nordöstra höjden står fortfarande Coldiniordens kors kvar sedan 1847. (Se Engströms karta över Hjorthagen från 1865, Slottsarkivet). Området nyttjas även flitigt av traktens skolor.

Syfte

Syftet med reservatet är att:

- bevara den biologiska mångfalden som är knuten till de gamla träden som växer i öppna miljöer, framförallt ek och lind men även övriga gamla träd
- återställa och nyskapa värdefulla livsmiljöer för rödlistade och hotade arter
- säkra gynnsam bevarandestatus för Natura 2 000- objektet (9070) trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ) samt för den av EU prioriterade arten läderbagge
- gynna sydsläntfloran i reservatets sydvästra delar
- bevara Hjorthagens stora betydelse som enda kvarvarande hjorthägn inom ett kungligt slottsområde och djurgård
- bevara och långsiktigt vårda och förnya områdets trädbevuxna hagmarkslandskap med ek, lind m.m.
- bevara och förtydliga spår och rester av den engelsk- romantiska promenadparken i området

Syftet skall nås genom att:

- hagmarkerna hävdas genom hjortbete
- viss frihuggning av ek, framförallt grova äldre träd, men även yngre för att sörja för förnyelse
- varsamma gallringar i ekbestånden
- underlätta föryngring av ek
- beskärande trädvård och eventuellt hamling av lind, långsiktig förnyelse samt frihuggning av lind

Föreskrifter

För att trygga syftet med naturreservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken, att nedan angivna föreskrifter samt vård- och förvaltningsbestämmelser skall gälla beträffande naturreservatet.

A Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet

Utöver vad som gäller enligt annan lagstiftning är det förbjudet att:

1. anlägga luft- eller markledning
2. anordna upplag
3. borra, gräva, schakta eller utfylla
4. avverka eller utföra annan skogsvårdsåtgärd annat än vad som framgår av skötselplanen
5. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle om det inte bedöms nödvändigt för att tillgodose andra syften med reservatet än den biologiska mångfalden
6. upplåta mark för orientering eller annan idrottstävling
7. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
8. kalka eller gödsla marken

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder för de åtgärder som erfordras för reservatets vård och skötsel.

B Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. Utmärkning av reservatet
2. Uppsättning av informationstavlor på platser som bestäms i samråd med Slottsförvaltningen och Statens Fastighetsverk
3. Genomföra undersökningar av djur- och växtarter

C Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet

Utöver vad som gäller enligt annan lagstiftning är det förbjudet att:

1. tälta eller ställa upp husvagn
2. elda
3. störa djurlivet inkl. slottsförvaltningens hjortar eller genom att samla in ryggradslösa djur utan länsstyrelsens medgivande
4. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda stående och omkullfallna träd och buskar annat än i samband med områdets skötsel
5. plocka växter eller växtdelar med undantag för bär och matsvamp
6. medföra okopplad hund eller annat husdjur
7. vistas inom området då förvaltaren har stängt för jakt och fångst
8. rida

Ovanstående föreskrifter skall inte utgöra hinder för förvaltaren att genomföra den skötsel och uppföljning av skötseln som framgår av skötselplanen.

Med stöd av 3 § i förordningen (SFS 1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer länsstyrelsen de mål och riktlinjer som framgår av den till beslutet hörande skötselplanen, bilaga 2.

Förvaltare av naturreservatet.

Dagligt nyttjande och skötsel samt regelbunden kortsiktig vård av naturreservatet åvilar Ståthållarämbetet/ Slottsförvaltningen. Den långsiktiga förvaltningen som berör omfattande underhåll och restaurering åvilar Statens Fastighetsverk. Ansvaret är således fördelat enligt av Riksdagen fastställd dispositionsrätt.

Länsstyrelsen anser att beslutet går att förena med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurser samt med en kommunala översiktsplanen.

Gällande planer och bestämmelser inom området

Hela det föreslagna naturreservatet är beläget inom det, från den 20 april 1995, utökade området för det statliga byggnadsminnet Gripsholms slott, som ursprungligen beslutades av regeringen den 25 januari 1935. Naturreservatets föreskrifter strider inte mot föreskrifterna för byggnadsminnet.

Naturreservatet sträcker sig i den östra delen även en liten bit in i gällande detaljplanen Gripsholm 1:1, Mariefred, Gripsholms Folkhögskola, som antogs av kommunfullmäktige i Strängnäs kommun den 19 mars 1990. Beslutet vann laga kraft den 2 augusti 1990. För den del som ingår i detaljplaneområdet gäller enligt detaljplanen att marken skall användas som s.k. kulturresevat. Det innebär att området är avsett enbart för befintlig, kulturhistorisk bebyggelse. Reservatsföreskrifterna strider därför inte heller mot detaljplanebestämmelserna.

Ärendets handläggning

Ståthållaren Björn Sprängare och dåvarande slottsfogden Per-Arne Ringh informerade vid ett besök 1997, landshövding Bo Holmberg att hjortanläggningen vid Gripsholms slottspark var hotad av ekonomiska skäl. Med anledning av detta tog länsstyrelsen året därpå initiativ till en träff på Gripsholms slott där representanter för slottsförvaltningen, Statens fastighetsverk och Riksantikvarieämbetet deltog. Länsstyrelsen kunde då redogöra för vilka möjligheter till ekonomiskt stöd för verksamheten som fanns.

Mötet ledde till att berörda parter enades om att arbeta vidare för att söka en lösning som är gynnsam för de höga naturvärdena och bidrar till ett fortsatt hållande av hjortstam vid Gripsholms slott.

Under september 2000 träffade företrädare för naturvärden på länsstyrelsen den nuvarande slottsfogden Tomas Warming och personal från slottsförvaltningen. Vid mötet presenterade länsstyrelsen ett förslag att avsätta stora delar av hjorthägnen som naturreservat samt förslag till reservatsgräns. Förslaget togs väl emot av både ledning och personalen från slottsförvaltningen som dock underströk betydelsen av att samordna arbetet med det "Vårdprogram för markområdena vid Gripsholms slott samt förslag till åtgärder" som Statens fastighetsverk håller på att ta fram.

Länsstyrelsen har under vintern 2001 tagit fram ett förslag till beslut inkl. skötselplan och har den 25 april 2001 sänt förslaget på remiss till, förutom Ståthållarämbetet, slottsförvaltningen och Statens fastighetsverk även till Strängnäs kommun, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och vissa ideella organisationer. De synpunkter som inkommit över förslaget har alla varit positiva.

BESLUT

6(6)

Datum

Dnr

2001-06-15

231-6671-2000

Beslut i detta ärende har fattats av länsstyrelsens styrelse. Därvid har närvarit landshövding Bo Holmberg, ordförande samt ledamöterna Alf Egnerfors, Hans Ekström, Östen Eriksson, Viking Jonsson, Torsten Holmström, Birgitta Nilsson, Göran Forssberg, Marianne Normell, Sten E Karlsson, Kristina Malmnäs, Christina Andersson, Hélène Rheindorf, Iha Frykman och Gustaf Wachtmeister.

Bo Holmberg

Bertil Höije

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 3.

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan
3. Besvärshänvisning
4. Sändlista